

DŽAMILA AHMED

Svaki izlazak sunca

Prevela s engleskog
Sanja Bošnjak

■ Laguna ■

Naslov originala

Jamila Ahmed
EVERY RISING SUN

Copyright © 2023, Jamila Ahmed
International Rights Management: Susanna Lea Associates

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Za abua, koji mi je pričao priče, i ami,
koja me je naučila kako da ih pišem**

* Ind.: abu – otac; ammi – majka. (Prim. prev.)

Ali ceo svet je kao priča koju čujemo –
Zlo u ljudima i njihova slava nestaju.

Firdusi, *Šahnama*

Šeherezada se okrenu ka caru Šahrijaru i reče:
„Imam li vašu dozvolu da ispričam priču?“

Odvratio je: „Da“, i Šeherezada beše veoma
srećna i reče: „Slušajte.“

Hiljadu i jedna noć

PRE NOĆI

Priča se da je u pokrajini Kerman, zemlji zelenih pistaća i prašnjavih planina, vladao seldžučki car zvani Šahrijar, koji se oženio lepoticom biserne kože po imenu Fataneh. Ugledni muškarci i žene iz carstva okupiše se da proslave venčanje, i među mnogima, možda najneznatnija među njima, beše Šeherezada, kći carevog vezira.

Uz zvuke limenih truba i okruglastih doboša, mlada i mladoženja kretali su se prema citadeli. Šeherezadine crne pletenice odskakale su joj od leđa dok je skakutala i svaki skok joj je donosio treperavi trenutak u vazduhu u kojem bi uklopila još jedan delić slagalice venčanja: *skok*. Svilom prekrivena ramena svatova. *Skok*. Nosiljka okićena srebrnim zvončićima. *Skok*. Nevestin svetlucavi, crveno-zeleni ogrtač. *Skok*. Njena ogrlica od zlata i minduše od smaragda.

Šeherezada je doskočila.

„Smiri se, Šeherezado.“ Otac ju je smirio nežnom rukom. „Uskoro ćeš videti cara i njegovu nevestu.“ Vezir Muhamed se osmehnuo da ublaži oštrinu prekora. Spustio joj je poljubac na teme, koje je mirisalo na ruže. „Tako je, budi dobra devojčica.“

Šeherezada je stidljivo popravila haljinu zelenu kao palmino lišće, koja joj se prvobitno činila sasvim prikladnom, ali sad joj

je, pošto je videla nevestinu kraljevsku odoru, delovala detinjasto. Snuždeno je udarala uvijenim vrhom papuče o kaldrmu.

Nije mogla dugo da se duri pošto je gomila svatova već ulazila u svečanu dvoranu citadele, prateći svadbenu povorku i noseći sa sobom Šeherezadu i njenog oca. Tirkizni popločani lukovi izvijali su se kao snežni vratovi labudova, i srebrni i zlatni fenjeri sijali su iznad glava blagim svetlom poput svitaca. Šeherezada je namirisala nešto lako i biljno – anđeliku, čurukot – i druge mirise od kojih su suzile oči – gorsku rutu i tamjan.

Treptanjem terajući suze, Šeherezada se gurala prema caru i Fataneh-hatun*, koji su sad sedeli skrštenih nogu ispod bele nadstrešnice. Car je nakratko spustio ruku na hatuninu, ali njene oči ostadoše stidljivo spuštene. U srebrnom ogledalu između njih odražavali su se dva svetleća kandelabra, Kuran i pet-šest drugih svakodnevnih predmeta koji su imali svoja značenja u Persiji još od Zaratustre.

Iznad zvukova tara** i gromoglasnih stihova turkijske pesme, Šeherezada je prošaputala svojoj mlađoj sestri, koja se pojavila kraj nje: „Zar nisu tako divno zaljubljeni?“

Dunjazada je čupkala ispali skerletni končić iz svoje tunike i odgovorila upadljivo nezainteresovano. „Veoma.“ Kad je ugledala sluge kako na niske stolove iznose zeca začinjenog timijanom, pirinač sa šafranom, kokošji gulaš, koji se krčkao u đumbirovoj i ružinoj vodi, Dunja je uzviknula: „Hajdemo!“

Deca su hodala pored svilenih nogu i opasnih strukova brojnih vezira i vojskovođa, generala i dvorana, filozofa i pesnika, careva i hatuna. Čak je bio prisutan i carev sizeren, mladi sultan Togrul III od seldžučkih Turaka, s tamnim kolutovima ispod očiju i s teškom krunom na glavi.

Dok je Šeherezada naletala, gurala se i probijala put kroz slavnu gomilu kao koza masna od loja, stala je na biser, sjajan

* Turs.: gospođa. (Prim. ur.)

** Persijski instrument nalik bubnjevima. (Prim. ur.)

pun mesec, gladak i beo, među mnogima koje su razbacale pažljive ruke slugu. Posrnula je, naglo ispružila ruke i udarila jednog moćnika u zelenoj odori, koji se okrenuo kao ljutita čigra.

Crveneći, Šeherezada je krišom pogledala oko sebe, u nadi da je niko drugi nije video, *nju*, desetogodišnjakinju i gotovo ženu, kako se sapliće kao dete. Na njeno zaprepašćenje, uhvatila je pogled krejonom uokvirenih očiju Fataneh-hatun. Hatunine usne se razdvojiše u blagi, šaljivi osmeh. Bleda ruka joj je zadrhtala kad je krišom gurnula cara i šapnula mu nešto u uvo. On se osmehnuo Šeherezadi i ravni beli zubi mu zablistаше. Vrelina je oblila Šeherezadine obraze i poniženje joj je ispunilo utrobu. Pre nego što je stigla da pobegne, sakrije se ispod stola, ili još bolje, u prazno dvorište ili sobu, car ju je pozvao rukom.

Ovo je bilo naređenje njenog vladara, gospodara njenog babe*. Šta je mogla nego da posluša? Oprezno je zakoračila napred. Poželela je da je Dunja nađe i odvuče.

Sa šakom na grudima, naklonila se iz struka kako je videla da radi njen baba.

„Selam alejkum,** Šeherezado.“ Careva usta su se smešljivo iskrivila. „Kako lepo izgledaš.“

Klimnula je glavom, ali nije progovarala – nije se nikad osećala tako nezgrapno i budalasto kao pred rascvetalom lepotom ovog para. Hatunina kosa boje abonosa, tek ovlaš pokrivena providnim olujnoplavim velom, padala joj je preko kukova u urednim pletenicama. Smaragdi i zlato iz njene dijademe slagali su joj se s očima boje osunčane trave. Ako je to bilo moguće, car je bio još lepši, s kosom crnom kao ugalj, kosim crnim očima, visokim jagodicama i plemenito kukastim nosom. Kad je pogledao u svoju nevestu, koja je stidljivo pocrvenela, zablistao je. Šeherezada je znala, jednostavno je znala, da će se o njihovoj

* Turs.: Otac. (Prim. ur.)

** Ar.: Mir i spas božji s tobom. (Prim. prev.)

ljubavi pevati vekovima, kao u predanjima o Lejli i Medžnunu, Visu i Ramin, Husrefu i Širin.

„Šta misliš o mojoj novoj ženi?“ Car je pomilovao Fatanehinu ruku i njegova mišićavost je još više došla do izražaja u odnosu na njenu nežnost. Nije čekao Šeherezadin odgovor. „Imao sam sreću što sam je našao, znaš.“ Okrenuo se prema Fataneh. „Zar nije tako, džanum?“*

„Da, o care.“ Hatunin glas je bio tih, poput cvrkuta golubice.

„Ne smeš me zvati 'car'. Želeo bih da me zoveš 'voljeni'.“

„Da, džanum.“ Osmeh joj je široko razvukao usne.

Car se ponovo okrenuo Šeherezadi, a osmeh mu je odavao mešavinu mladosti i nevinosti. „Udovolji mi, mala Šeherezado, i dozvoli mi da ti ispričam o trenutku kad sam se zaljubio.“ Milovao je Fatanehine prste. „Pre tri meseca, posetio sam vladara Gendže, oca Fataneh-hatun. Tamo sam video te sjajne zelene oči – jesi li ikad videla tako čistu i pravu zelenu boju, kao prolećno lišće, kao Novruz?*** – kako proviruju ispod vela. Tog trenutka sam se zaljubio, kao da smo napravljeni od jedne duše, na početku vremena rascepljene napola. Odmah sam od njenog oca zatražio njenu ruku.“ Poljubio je Fatanehine prste, oslikane crvenom svadbenom kanom. „Reci mi sad, mala Šeherezado, zar ona nije najlepša, najljubaznija, najljupkija, najnežnija žena u čitavoj zemlji?“

Šeherezada je spustila glavu da obuzda smeh. Volela bi da je mogla da smisli pametan odgovor, ali reči su joj presušile.

Videvši njene zategnute usne, car ju je šaljivo prekoreo: „Eh, znaš da ne bi trebalo da se smeješ svom caru. Imaš sreće što se osećam velikodušno, mala Šeherezado, što me je moja žena tako usrećila. Danas ti opraštam. Ali idi da se igraš pre nego što se predomislim i skinem ti glavu!“

* Pers.: Dušo moja ili srce moje. (Prim. prev.)

*** Pers.: Prolećni festival koji obeležava prvi dan proleća i početak godine prema iranskom kalendaru. (Prim. prev.)

Pognuvši tu glavu, i dalje praćena carevom milošću, Šeherezada se udaljila, trudeći se da korača dostojanstveno i ljupko.

Dok su se plesači vrteli uz ogusku pesmu, seldžučko plemstvo i dostojanstvenici nazdravljali su novovenčanom paru u toj baršunastoj noći, šapućući kako su lep par, da im brak ima božanski blagoslov i da ih čeka duga i srećna sudbina.

Kako su mogli predvideti tok sudbine, raspad ovog sjajnog braka, i carstva, za manje od decenije – i Šeherezadine ruke umrljane crvenom bojom, ali ne svadbenom kanom, već krvlju?

PRVI DEO

587. GODINA POSLE HIDŽRE*

1191. GODINA POSLE ISUSOVE SMRTI

* Predstavlja prelazak Muhameda iz Meke u Jesrib, oazu udaljenu oko 350 km severno od Meke, 622. godine po gregorijanskom kalendaru, koji je u islamskom svetu prihvaćen kao početak nove ere, od kada muslimani počinju da računaju vreme. (Prim. prev.)

Prvo poglavlje

P ostoje reči, a onda postoje i *reči*. Reči koje mogu spojiti srca, pokvariti brak, razoriti carstvo. Reči koje vas peku u ustima kao crno zrno bibera, koje lome dušu kao kost, koje se zadržavaju u vazduhu dok trube sudnjeg dana pretvaraju planine u pamuk i razbijaju zemlju kao jaje. Reči su stvorile vrtoglavu spiralu naših svetova – *Stvoritelj neba i zemlje*... *On samo kaže „Budi“ i ona bude* – i one će je i uništiti.

Ali za sada, pozvala sam sestrino ime i nadala se da će to privući moj plen bliže. „Dunjazado!“ Papuče mi kliznuše preko vremenom uglačanog poda bamske citadele. „Dunja!“

Kad mi je poziv odlebledeo iza ugla, čula sam buntovan glas. „...Horezmijske snage i oguske vojske šire se Persijom. Seldžuci padaju pred njima u bici. Otac tvoje žene, sultan Togrul i samo seldžučko carstvo stoje na rubu poraza.“

„Ne zaboravite da Franci, koji se nazivaju krstašima, još opsedaju Akru. Sultan Saladin je ponovo molio za pomoć.“

Razumela sam samo polovinu onog što je rečeno. Čuli smo da su Franci obnovili napad na Jerusalimske muslimane, ali to se odvijalo tako daleko kao da je bilo u nekom drugom svetu. Ali Oguzi i Horezmijci bili su dve pretnje mnogo bliže našim srcima,

divljaci koji su brzo otimali naše seldžučko carstvo – mada su još bili kilometrima severno od Kermana, a svaki taj kilometar su zauzimali sve slabiji sultan Togrul i njegove vojskovođe.

„Pobrinućemo se da moj tast dobije pomoć. Moja žena neće prihvatiti ništa drugo.“

Odmah sam prepoznala glas. Car.

Kad sam skrenula za ugao, naletela sam na grupu muškaraca. Papiri su poleteli kad su mi stopala poskočila, papuče kliznule, i kad sam se pridržala za popločani zid iza sebe. Car me je pridržao i prstima me uhvatio za ramena. Iza njega, lica savetnika iskriviše se od negodovanja. Dvojica pisara požurili su da sakupe listove koji su padali kao sneg.

Žestoko rumenilo mi je zažarilo obraze. Odmakla sam se od cara, a ramena su mi bila vruća i hladna na mestu gde ih je dodirnuo.

„Izvinjavam se“, promumlala sam.

Pisari su krišom sevali pogledima na mene.

„Tražiš li svoju sestru, Šeherezado-hatun?“ Car je ugurao uvojak crne kose, koji mu je, od sudara, ispao ispod turbana ukrašenog draguljima. U prstima osetih naglu potrebu da ga ponovo izvučem i osetim kako mi njegova hladna svilenkastost klizi preko dlana. Čvrsto sam stegla ruke.

Spustila sam pogled. Klimnula glavom.

Čak i devet godina posle njegovog venčanja, više od osam godina života s njim u Arg-e-Bamu, i mada sam ga poznavala devetnaest godina, još sam se mučila da se izrazim u njegovom prisustvu. Pred njegovim veličanstvom i dobrotom osećala sam kako mi vene cvetaju i vrela krv mi rastapa mišiće i kosti. Mogla sam se pretvoriti u bezobličnu gomilu kraj njegovih nogu.

Ljubazno se nasmejao, a ja sam se osećala glupo. Volela bih da sam skrenula za ugao i naletela na bilo koga drugog, ili još bolje: da sam glatko prošla, skromno spuštene glave.

„Obustavi potragu. Nećeš je naći dok ne bude želela da je nađeš.“ Znalački me je pogledao. Dunjino izbegavanje mojih

lekcija bilo je ozloglašeno, šala koja je očigledno stigla i do carevih ušiju. „Ali učini mi uslugu i pronađi Fataneh-hatun.“

Klimnula sam glavom, pokušavajući da povratim izgubljeno dostojanstvo. Sudeći po pogledima savetnika, moj trud nije bio dobro prihvaćen. Bila sam sigurna da će baba čuti za ovo. Ipak, careve oči su sijale blagim veseljem.

„Tvoj otac mi je ispričao polovinu priče koju si mu ti ispričala“, doviknuo je dok sam se udaljavala.

Naglo sam se okrenula, a srce mi je tuklo.

Osmehnuo se. „Voleo bih da čujem i kraj jednog dana.“

„Ja-ja... Treba da pronađem Fataneh-hatun.“

Kako je baba mogao da mu kaže? Sagnula sam se i pobegla, a lupanje mog srca ugušilo je sve zvuke.

* * *

Moram priznati: hatun me je plašila. Car je mogao da hvali njenu umiljatost i lepotu do neba i mogla je zadobijati srca ljudi tako što je podizala džamije i medrese, ali od svojih najranijih dana u Bamu, držala se suzdržano, svesna da je stvorenje od mlevenih bisera i zlatne prašine, previše izuzetna da se druži s nama stvorenima od ilovače.

Ipak, po carevom nalogu, pretraživala sam uzane hodnike i ogromne prostorije, sveža, slabo osvetljena kupatila i sunčane, vrele bašte, senovite uglove harema i široke terene za polo. Čak sam oklevajući pokucala i na vrata odaja koja je Fataneh-hatun delila s carom, dok su me dvojica stražara, opremljena sjajnim verižnjačama, ledeno gledala.

Išla sam od jednog kraja Arg-e-Bama do drugog, prolazeći pored slugu i službenika i sekretara, svih koji su upravljali citadelom, dok se konačno nisam našla ispred vrata od mirišljavog kedra sa izrezbarenim isprepletenim zvezdama. Otvorila sam ih da uđem.

Soba je bila prazna osim razbacanih ćilima i prašnjavih klupa.

U pozadini su se nalazila zatvorena vrata. Prozor od mehurastog mutnog stakla gledao je na dvorište, gde je ružičasto cveće i zeleno lišće plamtelo ispred zida od ćerpiča. Iz bašte sam čula kako šušti lišće i uzdiše vetar.

Bila jednom anđeoska kraljica, lepa kao mesec, koja je imala sve što je mogla poželeti. Posedovala je još nešto: gnojnu tajnu koja je mogla uništiti sve što joj je bilo drago...

Udarac o dvorišna vrata vratio me je u sadašnjost.

I još jedan.

Ženin zadovoljni uzdah i muškarčev ropac olakšanja. Kao svojom voljom, ruka mi je gurnula vrata, i muškarac i žena srušili su mi se na papuče. Pod jarkom sunčevom svetlošću, bili su kao jedno telo. Uхватила sam ženino glatko rame, muškarčevu tamnu butinu. U meni je buknuo stid.

Učtivo sam se osmehnula ka podu, proklinjući sebe zbog otvaranja vrata. Bila sam na ivici da ih pozdravim, ali žena me je prostrelila pogledom. I njene oči. Izrazito zelene, čuvene širom Kermana. Ciknuvši, zažmurila sam i povukla se u prostoriju.

Pokušala sam da potisnem tu sliku, ali odvijala se preda mnom ponovo i ponovo. Zažalila sam što nisam proverila bilo koju drugu prostoriju, otvorila bilo koja druga dvorišna vrata. Ili što sam, kao budala, otvorila ova, kad je bilo potpuno jasno da nije trebalo da vidim ono što se dešavalo iza njih.

Proučavala sam rupu na podu, minijaturne nabore i svetlucave tačkice, ali krajičkom oka sam pratila njihove pokrete. Ni muškarac ni žena nisu pokušali da objasne dok su vezivali pantalone, oblačili odeću. Nisu me čak ni pogledali. Kao da sam ništa. Ptičica koja je sletela, opali list. Volela bih da sam to zaista i bila.

Muškarca nisam prepoznala. Činio mi se dovoljno običan: crna kosa, crne oči, tamna koža, lepo oblikovane jagodice, oštar

nos kao u jastreba. Nisam mu mogla odrediti poreklo ili položaj. Možda je radio u kuhinji, dirindžio u dimu i vatri, ili je bio voj-skovoda u poseti, koji putuje od pokrajine do pokrajine da ponudi svoj mač. Ali žena... ova žena, koja se parila tamo gde ju je svaki prolaznik mogao otkriti, bila je careva žena Fataneh-hatun.

Izašli su. Prvo on pa, posle nekoliko trenutaka, ona. Prošli su pored mene, mirišući sladunjavo, na cveće i mošus. Koraci su im odzvanjali hodnikom.

Nalet vetra je zalupio vrata dvorišta i konačno sam prodisala. Kad je tapkanje njihovih papuča utihnulo, ušla sam u hodnik. Gvozdeni stisak mi je šćepao ruku. Hatunino lice se nadvilo nada mnom, ne pokajničko kao što bi bilo moje, već ljutito i prkosno. Njeno zlatno prstenje mi se zarivalo u meso. Odmakla sam se, ali stisak joj je bio nepopustljiv. Usta su mi se osušila od sumanutog sjaja u njenim očima.

Uprkos njenom sitnom stasu, snažnim rukama me je ugu-rala u sobu i nogom zatvorila vrata.

Šćepala me je za bradu, nimalo nežno, a pune usne su joj bile čelične. „Šeherezado.“ Razvukla mi je ime, produžavajući poslednji slog.

Ne znam čega sam se više uplašila: što sam bila sama s njom ili da će nas otkriti neko ko bi se zapitao šta se to dešavalo među nama. Ne znam jesam li mogla da slažem – je li *trebalo* da lažem.

„Nespretna Šeherezada. Mala Šeherezada, devojčica koja se sapplela na mom venčanju, nezgrapno se spotakla na bisere ispred cara.“

Lice mi je pocrvenelo. Na trenutak sam ponovo bila dete i hatun je bila oličenje svega što se nisam nadala da ću ikad biti.

Fataneh-hatun se osmehnula i glas joj je postao svilenkast, kao meki konopac oko još mekšeg vrata. „Kći vezira Muhameda, udovca sa dve kćeri? Sigurna sam da brine hoće li naći muževe tebi i tvojoj sestri. Možda bih ja mogla pronaći

odgovarajuće prilike da mu olakšam? Ili da šapnem caru kako je tvoj otac zaslužio nekoliko novih imanja i *iqta*?“*

Pustila mi je ruku i krv mi je ponovo zagolicala vene. Potapšala me je po glavi, što mi je odzvonilo u lobanji. „Želim da budem jasna, *džan*“, prosiktala je. „Ako za ovo *bilo kome* kažeš, tvoja glava će se prva naći na panju, a zatim i tvoje sestre i oca. Kunem ti se Alahom.“

Spustila sam pogled i klimnula glavom. Nadala sam se da je to bilo dovoljno, da će me ostaviti na miru, da će ovo postati samo košmar. Životi moje porodice bili su vredniji od otkrivanja onoga što sam videla.

„Dobra devojka.“ Ponovo me je potapšala po glavi, *tup-tup-tup*, kao da će me zakucati u zemlju poput klina u drvo.

Koža mi se naježila kad su novi koraci odjeknuli podom. Korak je bio težak, đon debeo. Fataneh je zadržala dah.

Ušao je car, konačno se oslobodivši pratnje. „Učinilo mi se da sam čuo glasove.“ Osmeh mu je bio lak. Osetila sam kako je kroz mene prostrujalo blago olakšanje: nije ništa sumnjao. Uperene u hatun, koja me je smrkuto gledala, oči su mu sijale od zadovoljstva. „Svaka čast, Šeherezado! Pronašla si moju ženu!“ Kao da sam izvela neki naročito odvažan potez u šatranju.**

Slabašno se osmehujući, promrmrljala sam: „Da“ i požurila hodnikom, daleko od ove zamke. Iza mene, car i hatun su se smejali. Nisam znala čemu.

To je bio san. To je bio san.

Popela sam se krivudavim stepeništem Vatrene kule i naslونila se na bedem. Planinski vetar mi je hladio čelo. Poželela sam da mi sunčeva jara sprži sećanje. Pokušala sam da sklonim ono što sam videla, da ga smotam u čvrst zavešljaj, zapečatim u kutiju, uvežem vrpcom i zavučem u tamne nabore svog uma.

* Ar.: El ikta – dodeljivanje određenih zapuštenih (neobrađenih) zemljišta pojedincima. (Prim. prev.)

** Stara vrsta šaha, poreklom iz Indije. (Prim. prev.)

Otvorila sam oči prema plavom nebu i zemaljskom zečarniku grada Bama ispod – s njegovim bazarima, džamijama i medresama, zelenim poljima pamuka i zasadima pistaća na obodima gradskih zidina, planinama Džebal Barez i pustinjom iza.

A onda, kao nož, strah je prostrujao kroz mrak i prosekao moj pažljivi omot: Šta ako car sazna? Šta ako otkrije ženino neverstvo, sazna da sam ja znala i, kao saučesnica, to sakrila? Progutala sam ledenu paniku i počela ponovo da zavijam sećanje, još čvršće nego pre.

Drugo poglavlje

Jutarnje sunce se provlačilo kroz rešetke na žaluzinama kao pročišćeni puter, grejući moju sveže okupanu kožu. Krišom bacivši pogled na Gulnar, svoju služavku, uvukla sam se u tuniku da sakrijem ljubičaste modrice od hatuninog prstenja. Uprkos tome što su me Dunja i baba zabrinuto ispitivali, uspela sam da sačuvam hatuninu tajnu duže od nedelju dana, ali mi se grčila u stomaku kao mačka u džaku.

Sela sam na jastuče na podu, ispred zamagljenog srebrnog ogledala. Dok mi je Gulnar plela kosu u desetine modernih pletenica, začulo se kucanje na vratima.

„Uđite!“

Ušao je baba. „*Kafi*“, * obratio se Gulnar. Sagnula je glavu i izašla.

Otac je seo pored mene i počeo vešto da mi upliće kosu, razdvajajući je, češljajući i uplićući. Zažmurivši, setila sam se meseci posle majčine smrti kad sam samo njemu dozvoljavala da mi dodirne kosu kao što je ona radila. Prsti su mu zadržali staru veštinu. Grlo me je zapeklo od sećanja.

* Pers.: Dosta. (Prim. prev.)

„O baba, nemoj! Upropastićeš svoje lepo odelo!“ Moj otac, spreman za dvor, bio je odeven u najlepše sjajno plavo platno, koje se presijavalo kao svila.

U ogledalu sam mu videla osmeh. „Šeherezado-džan, izbegavaš nas. Šta se dogodilo?“

Uhvatila sam mu pogled u ogledalu i u njemu videla duboko razumevanje i dobrotu. Nisam dugo izdržala. „Baba... imam tajnu“, šapnula sam sebi u krilo.

„Zar ne možeš da mi kažeš?“, pitao je strpljivo dok je birao novi uvojak i razdvajao ga na tri dela.

„Bojim se, baba.“

Prstima mi je stegao pletenicu. „Čega?“

Zastala sam. Koliko god da sam čeznula da se rasteretim, ovo znanje je bilo zapaljivo, himera grčke vatre. „Ne mogu ti reći.“ Čvrsto sam ispreplela prste u krilu.

Pogledao me je strpljivim, umornim očima. „Ima li neko kome možeš reći, džanum?“

Pomislivši na Šahrijara, ustuknula sam. Težak je teret nani neti nekom duševni bol, naročito kad je car već tako mnogo izgubio. „Ne, baba.“

„To nije istina“, rekao je Šeherezadinom odrazu u ogledalu.

Moj odraz je podigao obrvu.

„Moli se, Šeherezado. Kad mi smrtnici ne možemo da nađemo savet među svojim, moramo se okrenuti Alahu.“ Završio je poslednju pletenicu, ustao i očistio svetle prugaste pantalone. „Moram da se nađem s carem, ali moliću se Alahu da ti pomogne da nađeš rešenje.“ Zastao je kod vrata. „Znaj ovo: dokle god sam ja ovde, nemaš čega da se plašiš. Uvek imaš moju pažnju.“

Osmeh, koji sam mu uputila, ispario je kad je izašao. Tajna mi je pritiskala utrobu, i vrtela sam svoje izbore kao srebrni dirham*. Hatun je bila grešnica koja je pretila mojoj porodici

* Ar.: Zvanična valuta u Ujedinjenim Arapskim Emiratima. (Prim. ur.)

i izdala muža koji bi joj skinuo zvezde da joj iskuje dijademu za kosu kad bi tražila. Nije zaslužila zaštitu. A ako me razotkriju kao saučesnicu u njenoj izdaji? Mogla me je osuditi, ali ne i zaštititi, tada ne. Bila bih luda da stavim svoj život u ruke jedne preljubnice.

Lupkala sam stopalima. Iz kovčega sam izvadila knjigu u kožnom povezu, *Nedoslednost nedoslednosti*,* pažljivo kaligrafisanu u Kordobi i nošenu putem kroz Magreb i Kairo i Jerusalem i Bagdad da se nađe u mojoj ruci u Bamu. Oterala sam strahove. Ništa se neće desiti. Hatun će prestati, car je neće nikad otkriti, ona mu neće nikad reći. Niko neće nikad saznati da sam bila upetljana.

Osim ako...

Osim ako ju je, pored mene, otkrio još neko. Osim ako nije postojala klika služavki i čistača koji su naišli na Fataneh i koje je prisilila na ćutanje. Ali to ćutanje može da se prekine, kao jaje ispalo iz gnezda, i tajna bi mogla da se raširi, brzo i žilavo. Šta je uradila sa svojim ljubavnikom? Otkinula mu glavu kao kad pauk završi sa svojim partnerom? *Nedoslednost nedoslednosti* iskliznula mi je iz ruke i pala otvorena, sa uskovitlanim crvenim i crnim mastilom na stranicama.

„Jesi li dobro, mala Šeherezado?“

Skočila sam. Hatun se naslanjala na kvaku na vratima.

„Jesam, o hatun, hvala na vašoj brizi.“ Pokušala sam da se skupim i molila sam se da se Gulnar vrati i prekine ovu igru koju je došla da igra.

Njene kose, zelene mačje oči su me posmatrale kao miša u šapama. Kucnula se prstom po usni, noktom nalakiranim mrkožutom kanom. „Nisam zaboravila svoje obećanje, *odokhtar-e-vizier*.** Razmišljala sam – zašto se ti ne bi udala

* Ar.: *Tahāfut al-Tahāfut*, knjiga arapskog mislioca Ibn Rušda (1126–1198). (Prim. prev.)

** Pers.: Vezirova kćeri. (Prim. prev.)

za carevog brata? Bila bi druga žena, ali *ipak* je on car od Samarkanda. Veruj mi, vezirova kćeri, ja držim svoja obećanja.“

Bila mi je tako blizu da sam osetila miris njenog ružinog ulja, karanfiliće u njenom dahu. „Jesi li izgubila jezik? Što ne govoriš? Ili si već progovorila?“

Oštre pločice su mi se zarile u leđa. Poželela sam da se zid pretvori u paru i pusti me da se provučem kroz njega. „Ne znam o čemu govorite, hatun, ali nisam ništa rekla.“

Uštinula me je za obraz. „*Shad bash*.^{*} Dopašće ti se Samarkand, Šeherezado. I bićemo sestre, povezane zakonom i krvlju.“

* * *

Stojeći na zidinama citadele, razmišljala sam o hatuninoj ponudi. Udaja za Šahzamana ne bi bila najgori ishod. Nakon što se njegov i Šahrijarov otac Turanšah pobunio, bio uhvaćen i neslavno se ubio, sultan Togrul je, pre nego što sam se rodila, poslao Šahzamana na brigu samarkandskom caru koji nije imao dece. Ako je Šahzaman iole nalik na brata, dobrodušan, veseo i zgodan, mogla bih biti srećna. To bi bio dobar spoj, i imala bih sreće ako se ostvari. Ali njena umiljatost je bila preterana. Zašto mi je hatun nudila takvu nagradu? Na njenu reč, mogli bi me udati za nekog bezimenog, nevažnog vojskovođu.

Plašila se. Plašila se mene.

Ta pomisao je bila besmislena.

Nagnula sam se preko zupčastog zida prema uzbuđenim povicima muškaraca ispod. Preko trave koja se zelenela zahvaljujući podvodnim cevima, car i njegovo društvo su igrali polo, dok su konji leteli ispod njih i lopta sevala između udaraca njihovih štapova. Varoška deca su bodrila svog cara kad je postigao naročito divan gol. Osmehnuo im se, pogledao gore i uhvatio me kako ga posmatram. Pre nego što sam skrenula

^{*} Pers.: Šad baš – neka ti je sa srećom. (Prim. prev.)

pogled, podigao je ruku na srce i naklonio se iz sedla. Srce mi se spustilo u stomak, pržeći me usput.

„Šta gledaš?“

„Dunja! Ništa! Tebe sam tražila.“ Crvenih obraza, mahnula sam joj *Nedoslednošću nedoslednosti* pred nosom. „Nisi uživala u Al-Gazaliju, ali možda će ti se dopasti Ibn Rušd.“

Ne obazirući se na mene, provirila je preko zida. Njena brokatna odeća boje maslačka presijavala se u odnosu na duge crne pletenice. „Oh. Car.“ Uzela je *Nedoslednost nedoslednosti*, prelistala stranice, povremeno zastajala na ovoj ili onoj, kriveći glavu kao da ozbiljno procenjuje napisano, i vratila mi je. „Pre-stani, Šeherezado. Hatun će biti ljubomorna.“

„Na Ibn Rušda?“

„Šehere...“

„Ne znam o čemu pričaš.“

Bio jednom jedan dečak koji je umeo samo da laže. Nije bio loš dečak, ali istina je odbijala da mu pređe preko usana. Zubi bi mu izgradili branu, usta se čvrsto zašila, i istina bi bila zaustavljena. Samo kad je lagao, reči su mu letele kao laste...

„Pođi večeras na proslavu sa mnom. Fataneh slavi ovome-sečnog omiljenog pesnika.“

Hatun je bila velika pokroviteljka umetnosti: pesnika, filozofa, kaligrafa, muzičara i zanatlija. Na njen poziv svi su se okupljali u Bamu, ispunjavajući citadelu slatkim rečima i neobičnim novim mislima. Pričalo se da se dvor u Bamu može meriti sa dvorom sultana Togrula u Hamadanu. Ali nisam bila sigurna da bih mogla podneti da pesnici čitavo veče opevaju Fatanehin gazelin hod i lavlje srce. Ispovest mi je ključala na jeziku, ali potisnula sam je. Kakva bih bila kad bih time opteretila ramena svoje sestrice?

* * *

Pošto su svi bili na Fatanehinom slavlju, citadela je bila samo moja. Hodala sam kroz prazne hodnike, osvetljene lampama u kojima je sladunjavo gorelo maslinovo ulje i koje su stvarale senke u uglovima, i povremeno čula zvuke: treperave zvuke tara, pesnikovo osećajno pevanje.

Okrenula sam se od velikog hodnika i krenula prema drugom, dugačkom. Keramički zidovi su se presijavali kao biseri, i dok su zvuci zabave bleđeli, osećala sam se izdvojeno u ovom svetlucavom svetu školjki.

Arg-e-Bam je imao trideset devet kula za stražare da motre na oguske napade ili karavane koji dovoze careve. Ušla sam u podnožje Vatrene kule, gde se nekad nalazio sasanidski hram njihovom bogu vatre. Iako je bila kasna zima, vazduh u kuli je bio topao i gust. Oronule kamene stepenice vodile su do vrha. Podigla sam haljinu iznad kolena i požurila gore. Zadihala sam se, ali otvorila sam vrata pred hladnim vetrom i milion srebrnih zvezda na nebu. U gradu ispod lampe i sveće su svetlucale kao mala galaksija.

Ovde je atabeg* Šahrijarovog oca doneo njegov leš posle samoubistva i isekao ga na četrdeset delova zbog njegove pobune.

Stojim ovde, na ivici najviše tačke citadele. Tiho disanje iza mene. Car mi stoji kraj ramena. Čak i pod slabom svetlošću zvezda i lampi, vidim da je ljut: usta su mu zategnuta, oči ledene, izraz toliko u suprotnosti s njegovom uobičajenom veselošću. Osećam mučninu što sam ja uzrok te promene.

„Hatun mi je rekla šta si saznala.“

„Šta sam saznala, o care?“

„Za njenu preljubu.“

* Tur.: titula u Turskoj ili Persiji koja se koristila za plemiće. (Prim. ur.)

Ništa ne govorim. Šta da kažem?

Prilazi mi i osećam miris znoja i mošusa. „Ne brini, Šeherezado. Oprostio sam joj. Volim je.“ Miluje mi vrat i drhtaj mi prelazi preko kože. „Ali tebi. Tebi ne mogu da oprostim.“ Ruke mu se sklapaju oko mog vrata i zvezde mi se rasprskavaju u očima.

Udarila sam dlanom o zid i bol je oterao košmar. Neće saznati. Nije mogao znati. Zaboraviću na ovo do sledeće nedelje. Sve će biti kao da se ništa nije dogodilo.

Sišla sam sa Vatrene kule, daleko od jezivog Šahrijarovog duha koji sam prizvala. Koga sam se više plašila? Pre ove večeri, rekla bih Fataneh. U svom najboljem izdanju bila je poput kraljice, nedodirljiva. U svom najgorem izdanju bila je led i gnev. A Šahrijar? Bio je vedar i velikodušan, ali rastao je u senci oca isečenog kao crni luk. Gde se to usadilo u njemu? Šta je iz toga niklo?

Dok sam se vraćala u svoje odaje, bubnjevi i smeh odzvanjali su sa hatunine proslave, iako je recitovanje pesnika prestalo.

Arg-e-Bam je ovde bio tih, daleko od graje svečanosti. Spremala sam se da otvorim vrata našeg krila kad sam ponovo čula – poznati zvuk. Pogodio me je jedan zvonki glas: pesnik. *To je mašta.* Zadržala sam se na pragu. Nisam mogla ponovo da sledim te zvuke. Zar nisam zažalila i prvi put? U najboljem slučaju, stvoriću neprijatelje od dvoje stranaca. Novo stenjanje, žensko ovog puta, i pošla sam prema njemu. *Samo malo bliže.* Ostavila sam papuče ispred vrata i pod bosim nogama osetila hladan pod.

Na udaljenom kraju pustog hodnika neko je ugasio baklje, tako da sam samo ja bila osvetljena. Disanje je postalo glasnije.

Ovo je bilo sasvim dovoljno. Povukla sam se brzo kao što sam i došla, ali odjednom su se desile tri stvari: čula sam pesnika kako uzvikuje: „Ah, hatun!“ Baklja iza mene je blesnula i osvetlila, na najkraći mogući trenutak, hatun koju je obgrlio pesnik. Pogled joj se susreo s mojim.

I desila se i četvrta stvar: znala sam da ću vrlo uskoro biti mrtva.

* * *

Probudila sam se mučena sumnjama. Obavile su mi glavu, ukočile struk, pritisnule mi ramena. Stegle su mi grlo i drhtale u vrhovima prstiju. Oči nisu želele da mi se otvore. Otvorila sam ih. Sunce mi je plesalo na licu, toplom i sjajnom. Naterala sam se da sednem.

Znala je. Znala je da sam je videla dvaput. Ona je znala, a car nije znao ništa. Car nije znao ništa, ali ja sam znala.

Bila je nepristojna žena. Bestidna. Preljubnica i grešnica koja je pretila mojoj porodici. Žena koja je zaslužila da njene laži budu otkrivene.

Zatvorila sam vrata i uzela kutiju od mahagonija s papirima iz Ulice prodavaca papira u Bagdadu. Papir je bio tanak kao koža i sunce je sijalo pravo kroz njega. Kad su mi priče bile naročito dobre, zapisivala sam ih na ovaj papir za Dunju, babu i rođaku Lejlu. Jednom ili dvaput su mi ih prepričale žene u haremu kao neke stare, dobro poznate priče.

Izvadila sam papir i zamočila trščano pero u bronzanu mastionicu u obliku lava obavijenog ružama i trnjem. Poklon od moje majke kraj čijih kolena sam naučila dvostih za dvostihom iz *Šahnama*, majke koja je uvek imala poeziju na jeziku.

Kupolasti poklopac je zazvečao kad sam ga podigla. Pažljivo sam napisala:

O care od Kermana, bio bi baš mudar da se zapitaš ima li u tvojoj ženi nešto više od onog što pretpostavljaš.

Narogušila sam se. Stihovi nad kojima bi i Firdusi zaplakao. Ponovila sam ih nekoliko desetina puta da im okusim ritam. Olovka je zaškripala po papiru.

*Osvojila ti je srce, istina je živa,
Ali koga daleko od tebe skriva?*

Nije to bio stih za večnost, ali poslužiće. Prepisala sam ga čistim, iskošenim krasnopisom, ukrašavajući slova dijamantima. Odsekla sam poruku i kad se mastilo osušilo, omotala sam papirić oko malog prsta kao prsten. Nakon što sam spalila nacrt, sakupila sam pepeo u dlan. Meka siva gomilica drhtala je dok sam išla prema prozoru. Dunula sam i pepeo je poleteo pored Bamovih minareta, kupola i nazubljenih zlatnih zidova. Te reči sad nisu bile ništa, pesak Dašt-e-Luta, sneg planina Kuhbanan.

Obukla sam duboko izrezanu zelenu haljinu, oivičenu širokim zlatnim trakama, i preko nje ljubičastu feredžu sa izvezanim svetlucavim crvenim i narandžastim cvećem. Vezala sam ogrtač u struku pojasom s resicama. Duge pantalone su mi padale preko nožnih članaka i stavila sam na glavu dijademu sa kruškolikim granatom koji se njihao u sredini. Ta jednostavna rutina mi je odvukla misli od tereta u meni.

Šaka kojom sam stezala poruku bila mi je čvrsta i oznojena. Pokušala sam da zaboravim kuda sam krenula. Hodnik je brujaao od užurbanog čavrljanja pisara i čistača, činovnika i kuvara, koji su prolazili pored mene i ne gledajući me.

Dva turkmenska mameluka*, fizičke veze s našim plemenskim turkijskim poreklom, stajali su sa obe strane carevih vrata. Nosili su šlemove s kupolastim vrhovima, a gvozdeni, srebrni, ljuskasti oklopi su im se mutno presijavali, kao ošamućena riba na pijačnoj tezgi.

Nisam ovako mogla da doturim poruku caru. Stražari to ne bi zaboravili. A onda će upirati prstima. *Neudatoj devojci izve-snih godina postalo je dosadno, pa je napravila spletku. Vezir je zanemario svoje dužnosti i nije se pobrinuo da uda svoje kćeri. Devetnaest i nije udata, aj Hoda.***

Okrenula sam se.

* Ar.: robovi vojnici koji su služili na Bliskom istoku i u Egiptu. (Prim. ur.)

** Pers.: O bože. (Prim. prev.)

* * *

Nosila sam papir četiri dana, dok nije smekšao kao čaršav i rukopis se zamrljao od gužvanja na mom usplahirenom dlanu. Juče sam, neprimećena, posmatrala Fataneh kako šeta baštom ruku podruku s carem i prizor mi je ispunio usta ukusom prokislog mleka. Ali izbegavala me je, i ova tišina je bila još strašnija od njenih pretnji.

Drugi put sam prišla carevim vratima.

Mameluk s leve strane se nasmešio. Zubi su mu bili krivi i razdvojeni. Tokom bitke, verižnjače bi im padale preko lica, ali dok su čuvali careve odaje lica su im bila nezaštićena. Šamširi* su im visili na bokovima, a na leđima su imali štitove.

„Šeherezado-hatun.“ On i njegov drug sagnuli su glave i verižnjače su zazvečale kao daire.

Odmotavajući papir s prsta, osmehnula sam se. „Je li moj otac u carevim odajama?“

„Car nije u svojim odajama.“

„Oh.“ *Šta ako Fataneh vidi ovaj papir pre cara?* „Je li hatun unutra?“ Nadala sam se da zvučim bezazleno, ali pitanje mi je imalo čudan osećaj u ustima, i zvučalo je čudno u vazduhu. Papir mi je labavo visio u ruci i strah od hatun mi se zaglavio u mislima kao konac predebeo da prođe kroz očicu igle.

„Je li sve u redu?“

Prisilila sam se da podignem pogled. „Jeste, jeste.“

Stražari nisu primetili šuplje treperenje u grlu.

„Znate li kad bi car mogao da se vrati... da znam kad da očekujem oca?“

„Car će se vratiti za dva sata, kad obavi ikindija namaz** u Sabornoj džamiji. Ručaće u velikoj dvorani. Kao i uvek.“

* Vrsta zakrivljenog persijskog/iranskog mača. (Prim. prev.)

** Pers.: najznačajniji vid molitve u islamu ili ikindija namaz. Obavlja se pet namaza dnevno: sabah namaz, podne namaz, ikindija namaz, akšam namaz i jacija namaz. (Prim. ur.)

Dobro.

„A Fataneh-hatun?“

„Uveče.“

I onda se nemoguće učinilo mogućim.

Trebalo im je odvratiti pažnju. Mogla sam se pretvarati da sam videla uljeza ili... „Jeste li čuli za priču o stražaru koji je postao kalif?“

Pošto me nisu zaustavili i čekali su sa zanimanjem, nastavila sam.

„Kažu oni koji znaju, a Alah zna najbolje, da se u Bagdadu, gradu mira, gde se džinovi* ponašaju kao ljudi, i ako nisi pažljiv...“ Grlo mi se osušilo. Trudila sam se da ne mislim koliko toga zavisi od moje priče. Trudila sam se da ne zamišljam kako me mameluci kroz smeh teraju, a hatun mi se pojavljuje iznad ramena kao džin. Progutala sam knedlu i pritisnula ruku na ustreptalo srce. „...i ako nisi pažljiv, mogu da ti ukradu dušu na ulici, živeo je skromni stražar po imenu Rais.“

Papir mi je bio vruć u ruci.

„Rais je bio mudar i pošten. Svake noći kad bi se vratio kući iz službe čuvanja kalifa, zatekao bi muškarce i žene kako čekaju da on presudi u njihovim svađama.

Kalif se u svakom pogledu razlikovao od Raisa. Usmeravao je novac namenjen sirotinji, za njihove džamije i medrese, na održavanje svog harema i palata. Nametao je porez na porez tako da on i njegovi prijatelji mogu bogato da obeduju jagnjetinu i piju mnogo vina. Ali Raisu nije bilo važno je li kalif dobar ili zao. Zakleo se da će ga štititi i to je i činio.

Svake godine, kalif je prolazio kroz Bagdad da se kupava u poniznom laskanju svojih podanika. Izigravajući velikodušnog vladara, bacao je gomili dinare, koje su muškarci i žene nosili kući gde bi otkrili da su u pitanju požuteli novčići. Ove godine, međutim, dok su se blistave zatvorene nosiljke njihale kroz inače bučne ulice, ljudi su stajali ćutke, bezizraznih upalih lica.“

* Per.: Natprirodno biće u islamu. (Prim. ur.)

Mameluci su bili očarani. Videla sam im u razrogačenim očima i otvorenim ustima.

„Rais je pratio kalifa i čula su mu bila napeta na svakom uglu. Povorka nije zastajala, i mada su bili smrknuti, ljudi su bili i mirni. Ali baš kad su nosiljke prošle ispod senke palate, visoki, mršav čovek bacio se na kalifa, probijajući se između stražara kao da su magla. Bio je ubica, pripadnik tajne sekte koja se u planinama obučavala da ubija lako kao što diše, zatim nestane, kao para na suncu.“

Ruke mameluka su mlitavo visile – ubica je mogao uskočiti kroz prozor i saseći me, a oni ne bi ništa primetili.

„Rais je znao svoju dužnost. Bacio se na ubicu, ali ovaj je imao šejtansku sreću i bio je izvežban da ubije. Pronašao je taj tanki prorez gde je Raisov oklop bio slab i zario mu sečivo u srce.“

Još sam mogla da odem. Zgužvam papir u ruci, spalim ga, oduvam pepeo. Okrenem se i ostavim da tajna truli samo između Fataneh i mene. Ali ipak – bilo je dobrote i ispravnosti u iznošenju istine, u suprotstavljanju pogrešnome.

Aj Hoda.

Papir mi je iskliznuo iz prstiju i zalepršao kao pero na mozaički pod.

„Pre nego što su drugi stražari uspeli da uzvrate, ubica se provukao kao munja i izbo je kalifa tako da mu je zlatna odežda pocrvenela kao alizarin.“*

Odećom sam pokrila katren.**

„Kalifovo mlitavo telo ispalo je iz nosiljke.“

Prišla sam bliže vratima i vukla papir za sobom.

„Pre nego što su stražari uspeli da uhvate ubicu...“

Podigla sam haljinu iznad članaka.

„Okrenuo je nož prema sebi i pao na krvavu gomilu pret-hodne dvojice na bagdaskim ulicama.“

* Organsko jedinjenje crvene boje. (Prim. prev.)

** Strofa od četiri stiha. (Prim. prev.)

*Bismillah.** Zavrtela sam haljinom i gurnula papir kroz prorez između poda i vrata. Ruke su mi lako poletele uvis.

„Ali ovo je Bagdad, a u ovom gradu, ljudi nisu sami. Metež je privukao jednog džina u prolazu. Pogledao je u kalifa i znao je da je mrtav: nije disao, ni srce mu nije kucalo. Ali on je znao nešto što drugi nisu.

Rais je bio živ.

Okupljeni stražari su zadrhtali kad je džin, nevidljiv i besteslesan, prošao između njih i nadvio se nad Raisom. Rais, koji je bio tako blizu smrti, video je dimenzije koje drugi nisu mogli.

’Znam ko si, Raise ibn Kabiru, i spašću te.’ Džin mu je zavukao ruku u srce i izvadio nešto srebrno što je jednog trenutka bilo rastopljeno, a drugog magla. Džin je znao da je Raisova duša dobra i čista, neukaljana pohlepom koja je iskvarila kalifa. Odlebdelo je do kalifa, podigao Raisovu dušu i dunuo je u kalifova usta. Njegov dodir je zacelio kalifove rane kad je život ponovo zasijao u njegovim smeđim očima.

U Bagdadu su pričali kako je kalifa susret sa smrću preobrazio. Snizio je poreze, živio jednostavnije i podizao džamije i škole i domove za narod. Čak je pozvao i porodicu ubijenog stražara da živi s njim, konačno se oženivši stražarevom ženom, tako sirotom kakva je bila. I ako je kalif ponekad kasno noću razgovarao s nekim koga niko nije mogao da vidi, zar je to bilo važno nasuprot svemu dobrom što je činio?

I tako je stražar postao kalif.“

Mameluk sa desne strane se prenuo, a onaj na levoj je zevao kao da se probudio iz dremeža.

Ostavila sam ih s velikim olakšanjem. Nešto nepoznato je prostrujalo kroz mene. Mučila sam se da odredim to osećanje dok nisam shvatila da je to bila *moć*, mala i zapanjujuća, ova sposobnost da očaram svojim pričama – i ostvarim svoje ciljeve. Sedela mi je na jeziku, isprva čudna i kisela.

Polako mi se osladila.

* Arap.: U ime Boga. (Prim. prev.)